

POSTANOWIENIE

25 września 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Dariusz Pawłyszcz

na posiedzeniu niejawnym 25 września 2024 r. w Warszawie

w sprawie z powództwa M. B. i S. B.

przeciwko Bank S.A. w W.

o ustalenie,

na skutek skargi kasacyjnej Bank S.A. w W.

od wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z 9 grudnia 2022 r., I ACa 181/22,

1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;

**2. zasądza od Bank S.A. w W. solidarnie na rzecz M. B. i S. B.
5400 (pięć tysięcy czterysta) zł kosztów postępowania
kasacyjnego z odsetkami ustawowymi za opóźnienie po upływie
tygodnia od dnia doręczenia niniejszego postanowienia
zobowiązanemu.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 26 listopada 2021 r., XII C 321/20, Sąd Okręgowy we Wrocławiu ustalił, że umowa kredytu indeksowanego do franka szwajcarskiego na cele mieszkaniowe z 8 października 2008 r., zawarta przez powodowych konsumentów z poprzednikiem prawnym pozwanego banku, jest nieważna.

Wyrokiem zaskarżonym skargą kasacyjną Sąd Apelacyjny we Wrocławiu oddalił apelację pozwanego.

Sąd odwoławczy w zakresie interesu prawnego w uzyskaniu rozstrzygnięcia ustalającego nieważność (art.189 k.p.c.) uznał, że takie rozstrzygnięcie znosi stan niepewności powodowych kredytobiorców w zakresie wysokości rat i sposobu ich rozliczania. Ponadto wierzytelność z umowy kredytu została zabezpieczona hipoteką, zaś ustalenie nieistnienia stosunku prawnego wynikającego z umowy kredytu, w związku z akcesoryjnością hipoteki, doprowadzi do jej wygaśnięcia i stanowi podstawę jej wykreślenia z księgi wieczystej. Skutecznie zostały zakwestionowane klauzule indeksacyjne zawarte w przedmiotowej umowie kredytowej. Regulowały one główne świadczenia stron, skoro od nich uzależniona była wysokość zobowiązania kredytobiorców. Nie dano im możliwości poznania kryteriów mechanizmu, według którego przeliczane było ich świadczenie i zobowiązanie kredytowe. Stąd te postanowienia umowne należało uznać za niedozwolone w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c., co powodowało utratę bytu całej umowy wobec tego, że na skutek eliminacji klauzul określających główne świadczenia stron nie mogła być ona wykonywana. Ocena ta dokonana została według stanu z chwili zawarcia umowy. W związku z tym, iż abuzywnością dotknięte zostały główne świadczenia stron (wysokość otrzymanego świadczenia w złotych polskich i wysokość rat), to nie da się wyeliminowanych postanowień zastąpić, aby w ten sposób umowę utrzymać. Sporną umowę uznano za nieważną również ze względu na wadliwe pouczenie konsumentów o ryzyku walutowym, a wyeliminowanie z umowy klauzul abuzywnych prowadziło do zaniknięcia ryzyka kursowego.

Pozwany bank zaskarżył wyrok Sądu Apelacyjnego skargą kasacyjną i wniósł o jej przyjęcie do rozpoznania ze względu na wystąpienie w sprawie istotnych zagadnień prawnych:

- 1) czy po stwierdzeniu abuzywności niektórych postanowień umowy, a przed oceną, czy bez tych postanowień umowa może obowiązywać, należy ustalić treść stosunku prawnego w zakresie regulowanym przez abuzywne klauzule, w oparciu o art. 65 i 56 k.c.;

2) jaki moment jest właściwy do oceny możliwości obowiązywania umowy kredytu indeksowanego do franka szwajcarskiego, po usunięciu postanowienia abuzywnego,

3) czy w razie uznania, że bez postanowienia abuzywnego umowa kredytu indeksowanego do franka szwajcarskiego nie może obowiązywać, dochodzi do automatycznej jego substytucji normą dyspozytywną,

4) czy art. 358 § 2 k.c. jest szczegółowym przepis dyspozytywnym, który stosuje się z mocy prawa w miejsce abuzywnej klauzuli kursowej, celem indeksacji przy wypłacie i przy spłacie kredytu,

5) czy konsument wyraził świadomą zgodę na dalsze obowiązywanie określonego postanowienia umowy, pozbawił umowę ewentualnego abuzywnego elementu regulującego dokonywanie przeliczeń walutowych pomiędzy stronami, jeśli konsument ten wystąpił z inicjatywą zawarcia aneksu, w którym został doprecyzowany sposób tworzenia kursów w tabeli kursów, mając możliwość swobodnego zapoznania się z treścią aneksu i zrezygnowania z jego zawarcia, dobrowolnie zawarł ten aneks, a Sąd Okręgowy Konkurencji i Konsumentów uznał, że taki sposób tworzenia tabel kursowych, który znajduje się w aneksie nie narusza interesów konsumenta,

6) czy rozważając unieważnienie umowy o kredyt indeksowany do waluty obcej na skutek uznania, że postanowienia odsyłające do tabeli kursów mają charakter niedozwolony, należy mieć na względzie wyłącznie oświadczenie kredytobiorcy, czy należy również badać, czy określone rozstrzygnięcie prowadzi do zrealizowania celu dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich.

Bank powołał się też na potrzebę wykładni:

1) art. 385¹ § 1 i 2 k.c. i rozstrzygnięcie, czy skutkiem niedopuszczalności jednostronnego ustalania przez bank kursów walutowych jest abuzywność wyłącznie klauzuli kursowej, czy także samej indeksacji, tj. klauzuli ryzyka walutowego;

2) art. 189 k.p.c. co do tego, czy w sytuacji, gdy kredytobiorcy przysługuje roszczenie o zapłatę, ma on interes prawny do wytoczenia powództwa wyłącznie o ustalenie nieistnienia stosunku prawnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skutkiem podniesienia zagadnienia prawnego czy potrzeby wykładni może być przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania tylko pod warunkiem, że przynajmniej jedno z możliwych rozwiązań tych problemów prowadzi do zasadności skargi kasacyjnej. Nie można przyjąć skargi do rozpoznania, jeżeli podlegałaby ona oddaleniu niezależnie od odpowiedzi na postawione problemy prawne czy interpretacyjne. Zarówno przedmiot tych problemów i argumentacja sformułowana przez bank nie przemawiają w niniejszej sprawie za przyjęciem skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Odnosząc się do zagadnień prawnych przywołanych powyżej w pkt 1 – 4 należy zauważyć, że sprowadzają się one do możliwości obowiązywania umowy po usunięciu postanowienia abuzywnego i zastąpienia ich normą dyspozytywną. Brak jest podstaw do takiego twierdzenia, skoro uchwałą pełnego składu Izby Cywilnej SN z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, do rangi zasady prawnej podniesiono tezy:

1) w razie uznania, iż postanowienie umowy kredytu indeksowanego lub denominowanego odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej stanowi niedozwolone postanowienie umowne i nie jest wiążące, w obowiązującym stanie prawnym nie można przyjąć, że miejsce tego postanowienia zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów;

2) w razie niemożliwości ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu indeksowanego lub denominowanego umowa nie wiąże także w pozostałym zakresie.

Powyższe tezy, wiążąc w niniejszej sprawie (art. 88 u.s.n.), uniemożliwiają przyjęcie skargi kasacyjnej, gdyż wykluczają trwanie stosunku prawnego po usunięciu z treści umowy źródła kursu walutowego. W celu uwzględnienia wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania skarżący musiałby zakwestionować tezę Sądu drugiej instancji o nieuczciwym charakterze przeliczników walutowych ustanowionych w umowie lub zakwalifikowaniu umowy jako umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej. W orzecznictwie jest utrwalona teza

o niedopuszczalności stosowania kursów walutowych ogłaszanych jednostronnie przez bank.

Należy przy tym zaznaczyć, że na podstawie art. 385² k.c. dla stosowania art. 385¹ k.c. istotna jest chwila zawarcia umowy (uchwały w składzie 7 sędziów SN z 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, OSNC 2019, nr 1, poz. 2, z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, nr 9, poz. 56).

Ma to także znaczenie dla oceny kolejnego problemu – przywołanego w pkt 5 powyżej – zakładającego, że konsument wyraził świadomą zgodę na dalsze obowiązywanie określonego postanowienia umowy w szczególności w wyniku zawarcia aneksu. Dostrzeżenia po pierwsze wymaga to, że czynności działane po podpisaniu takiej umowy pozostają bez wpływu na jej nieważność, skoro nieważność ta występuje od początku, a wyrok sądu jedynie to stwierdził. Umowa w całości nieważna od początku nie staje się ważna w wyniku podpisania aneksu. Art. 385¹ i nast. k.c. nie wykluczają zawarcia przez przedsiębiorcę i konsumenta ugody w celu uchylenia niepewności co do skutków abuzywności niektórych postanowień umowy lub uchylającej istniejącej lub mogący powstać spór co do abuzywności tych postanowień (art. 917 k.c.). Taka ugoda może potwierdzać abuzywne postanowienie, co jest dopuszczalne w świetle art. 385¹ § 1 k.c. (zwrot „*nie wiążą go*” dotyczący tylko konsumenta oznacza, że nie wolno stwierdzić braku mocy wiążącej wbrew konsumentowi). Ponadto potwierdzenie ugodą abuzywnych postanowień sprawia, że stają się one postanowieniami uzgodnionymi indywidualnie, a tym samym w ogóle wyłączonymi z zakresu art. 385¹ § 1 k.c. Jednak skarżący nie próbował wykazać, że aneks miał charakter ugody, tj. że właśnie w charakterze ugody został zaproponowany kredytobiorcom ze wskazaniem, jaką niepewność lub jakie spory ma uchylić.

Następny problem – pkt 6 powyżej – bank odniósł do konieczności rozważenia unieważnienia umowy również w kontekście zrealizowania celu dyrektywy 93/13/EWG. Obowiązek zrealizowania celu dyrektywy obciąża przede wszystkim ustawodawcę przy jej implementacji, może w ograniczonym zakresie wpływać na wykładnię prawa przez sądy. Natomiast odmowa potwierdzenia przez konsumenta abuzywnych postanowień nie podlega kontroli pod kątem celu dyrektywy.

Potrzeby wykładni nie wymaga art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w zakresie tego, które postanowienia charakterystyczne dla umów kredytu indeksowanych do franka szwajcarskiego są abuzywne, tj. tylko klauzula kursowa czy także klauzula ryzyka walutowego. Skoro będąc związanym uchwałą SN z 25 kwietnia 2024 r. Sąd Najwyższy w niniejszej sprawie nie mógł uznać umowy kredytu za ważną, bezprzedmiotowe jest rozważanie abuzywności części umowy w postaci mechanizmu indeksacji.

Wykładni nie wymaga także art. 189 k.p.c. co do tego, czy w sytuacji, gdy kredytobiorcy przysługuje roszczenie o zapłatę, ma on interes prawny do wytoczenia powództwa wyłącznie o ustalenie nieistnienia stosunku prawnego. Wprawdzie art. 189 k.p.c. nie może być podstawą ustalenia nieważności umowy, gdyż nieważność umowy jest jedynie przesłanką rozstrzygnięcia o innych żądaniach, w tym o żądaniu ustalenia istnienia lub nieistnienia stosunku kredytu. Jednak w praktyce orzeczniczej przyjęło się orzekanie o ważności umowy rozumianej jako skrótowe określenie istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego mającego powstać na mocy spornej umowy. Przy tym dopóki nieważna umowa nie zostanie wykonana w całości lub z innych przyczyn nie przestanie wiązać, strona umowy ma interes prawny w ustaleniu nieistnienia stosunku kredytu, tj. nieważności umowy kreującej ten stosunek, niezależnie od roszczeń powstałych w związku z wykonaną częścią umowy.

Biorąc powyższe pod uwagę Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ k.p.c. oddalił wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania.

Na podstawie art. 98 k.p.c. powodowi przysługuje od skarżącego zwrot kosztów sporządzenia odpowiedzi na skargę kasacyjną w wysokości stawki minimalnej określonej w stosowanym odpowiednio § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Min. Sprawiedl. w sprawie opłat za czynności adwokackie.

[SOP]

[ms]

